

Tonca iz lonca

Nenavadna zgodba iz starih časov.

ako je pisal Bernardek dnevnik, ki ga je Tonca sproti bral. Do božiča ni bilo v njem nič več zanimivega razen zapiska o igri »Theophilus«, ki so jo uprizorili na odru v veliki dvorani šolarji najvišjih razredov. Dvorana je bila slavnostno okrašena in stolice so bile lepo v vrsti razpostavljene. Spredaj so bili posebni stoli, prevlečeni z baržunom. Na njih so sedeli poleg patrov sami visoki gospodje in gospe iz mesta. Na navadnih stolicah so bili povabljeni starši mestnih šolarjev, zadaj so bile pa klopi, kjer so se razvrstili šolarji po velikosti, da so mogli videti na oder.

Bernardek je dobro videl, Tonca pa ne. Zato ni dal miru, dokler ni splezal Bernardku na pleča ter se mu okobalil okoli vratu in se ga držal za glavo, česar seveda nihče ni opazil.

Zastor se je dvignil.

Mlad duhoven je bil v svoji sobi. Sam s seboj je govoril. Jezil se je, da njegove učenosti dovolj ne cenijo, da mora kaplanovati v zapuščeni gorski vasi, ko bi bil lahko v mestu. Ko tako govori, se prikaže Ponižnost, ki mu prigovarja, naj jezo in zagrenjenost premaga in naj potrpi. Ponižen naj bo in naj v zadovoljnosti opravlja svojo službo in naj misli na priliko o povabljenih iz svetega pisma: kdor se povišuje, bo ponižan, kdor se ponižuje, bo povišan.

Teofil, tako je bilo duhovnu ime, je poslušal Ponižnost in začel moliti. Med molitvijo je pa vsakotoliko vzdihnil.

»Glej, glej!« se je tedaj tesneje oklenil Tonca Bernardkove glave in se kar tresel.

Iz vseh štirih kotov na odru so vzrastli ob vzdihih pravi peklenščki. Največji je bil Cenodoxus, duh častihlepja, ki Teofilu toliko časa ni dal miru, dokler ni sedel in začel pisati prošnje, da bi ga prestavili v mesto. Ko je bila prošnja napisana, se je zdelo, kakor bi Cenodoxus s svojimi tovariši duhovi domišljavosti, prevzetnosti in upornosti zlezal v duhovna.

Zastor se je spustil. Vsi so ploskali. Toliko časa so ploskali, da so se izza spuščenega zastora prikazali Teofil in Ponižnost in črni duhovi. Vsi so se smehljali in se poklanjali gledalcem, ki so še bolj ploskali.

Tonca ni ploskal. Bernardek je čutil, da se ga še krepkeje tišči. Bal se je pač, da bi ga črne hudobe zapazile in planile nadenj...

In potem se je zastor spet dvignil in začelo se je drugo dejanje:

Teofilovo prošnjo so zavrnil in nastavili v mesto nekega njegovega prijatelja, ki je v šolah komaj izdeloval. Teofil je bil zaradi tega ves iz sebe. Zabavljaj je in sklenil, da pojde osebno k škofu in mu pove, kakšna krivica se mu godi. Tedaj potrka na vrata in v sobo pride v obnošenem kaftanu star židovski vedeževalec, ki pove Teofilu, da je škof umrl. Ob tej novici Teofil ni mogel premagati svojega častihlepja. Židu je pripovedoval, kako ga zapostavljajo, ko vendar spada v mesto. Žid ga je poslušal in mu povedal, da mu lahko pomaga, če le hoče. Škof da lahko postane, seveda s hudičevo pomočjo. Zapisati da se mora hudiču. Teofil je omahoval, a častihlepje je zmagalo. Privolil je v židovo ponudbo...

Vse gledalce je prevzela groza, Tonca se je pa, čeprav je bil neviden, še posebej skrila in potuhnil za Bernardkovo glavo in samo vsakotoliko izza nje previdno pokukal na oder, kjer se je prikazal sam lucifer v ognjeno-rdečem plašču in z njim manjši zlodej, ki je upognil hrbet, da je na njem podpisal Teofil pogodbo s svojo krvjo. V pogodbi se je odpovedal Bogu in Mariji in tedaj so napolnili sobo peklenščki, ki so zaplesali in tulili svojo zmagoslavno pesem...

Zastor je spet padel in spet so gledalci ploskali in spet so se prikazali in klanjali Teofil in žid in lucifer in vsi peklenščki. Tonca je skoraj skoprnel od strahu in globoko se oddahnil, ko je vsa ta čudna družba spet izginila za zastorom.

Tretje dejanje je bilo kratko.

V gosposki dvorani je klečal Teofil — škof. Postaral se je bil in neznanjska skrb ga je morila. »Vanitas vanitatum — ničemurnost nad ničemurnostjo, vse je ničemurnost razen ljubiti Boga in mu ponižno služiti!« se oglasi Ponižnost, kateri se pridruži Kesanje, ki s svojimi besedami tako prevzame škofa, da je ves skrušen. Pa pride lucifer s svojim spremstvom in se posmehuje Ponižnosti in Kesanju, da nič ne opravita. Smrt da čaka že pred vrati in da bo zdaj zdaj vstopila... Komaj je to povedal, se vrata odpro in grozna smrt s koso se prikaže. »Marija!« vzkrikne škof in omahne. Tedaj se dvorana razsvetli, Marija se skloni nad Teofila in ga zagrne v svoj nebeški plašč, peklenščki z luciferjem pa so izginili, kakor bi popihal veter in bi jih odnesel...

Ploskanja ni biló ne konca ne kraja in tudi Tonca je ploskal, čeprav ga ni nihče ne videl ne slišal. Bil je zadovoljen, da so morali oditi peklenščki s praznimi rokami...

Ko je prišel Bernardek s svojim dnevnikom na tekoče, so božične počitnice minile in njegovi zapiski so bili poslej krajši, zakaj učenja ni hotel zanemarjati.

5.

Na Jurjevo, ko je bilo žito po njivah že tako visoko, da se je skrila vrana v njem, in je bukovje ozelenelo in se je oglašala že kukavica, so praznovali v Srednji vasi god farnega patrona. Od vseh strani so prihajali ljudje, da se priporočijo svetemu Juriju, ki je premagal peklenškega zmaja, in ga poprosijo, da bi obvaroval nje, njihovo živino in polje vseh nesreč in nezdod.

Po veliki maši so imeli pri Košanovih obisk.

Čevljar Tona in njegova žena Polona sta prišla tudi na proščenje. Že od vseh svētih sta se pripravljala, da stopita v Srednjo vas in se prepričata, če je res, kar je pravila Gozdulja o Toncu. Pa je biló tisto zimo zapadlo toliko snega, ki se je držal do pomladi, da sta svojo pot odložila do svetega Jurija. In se jima je zdelo tako bolj prav. Ako bi šla prej, bi ju ljudje spraševali, kam gresta in zakaj gresta, in nerodno bi jima biló odgovarjati, da gresta iskat Tonca, katerega so se vaščani le še takrat spomnili, ko so ju hoteli podražiti. Za Jurjevo pa je bilà navada, da so hodili v Srednjo vas tudi od njih in nikomur se ni zdelo čudno, ko sta se pridružila drugim častilcem svetega Jurija.

»Glej, glej, kdo sta pa ta dva?« je rekla Košanka možu, ko ju je zagledala in sta se bližala hiši.

Košana, ki je bil odložil praznjo obleko in jo spravljal, je pogledal skozi okno in skomignil z rameni, češ da ne ve, kdo bi bila.

Ker sta se neznanca le bližala in je biló videti, da gresta k njim, je Košanka stopila na prag in čakala.

Tona in Polona sta obstala pred hišo.

»Bog daj dober dan!« sta pozdravila in še vprašala, če sta prišla prav h Košanovim.

»Prav, prav,« je potrdila Košanka. In že je začela Polona:

»Veste, prišla sva, da bi poizvedela, če je res naš Tonca pri vas. Tako sva slišala, pa nisva mogla verjeti. Zdaj, ko sva prišla na proščenje, sva pa rekla, da ob tej priložnosti povprašava...«

Košanka je bilà v zadregi, a vendar je prijazno povabila oba v hišo, kamor sta stopila za njo.

»Tonca iščeta?« ju je sprejel Košana, ki je ujel Polonine besede, in rekel, naj sedeta.

»Tonca, Tonca,« sta odgovorila in se obenem ozirala po izbi, da bi ga kje zagledala.

»Nič ga ne bosta zagledala in ne najdeta ga, če pretakneta vse kote v hiši, ker ga ni pri nas,« je rekla Košanka, ko je opazila, kako oba zvedavo iščeta z očmi na vse strani.

»To se pravi, če sta nemara vidva Tona in Polona,« je povzel Košana — oba sta pri priči potrdila, da sta, in ga gledala, kaj še pove — »potem, potem ga danes res ne najdeta pri nas in ga ne bosta videla. Če bi bila prišla preteklo poletje ali pa še na jesen, takrat pa bi ga našla tu zdravega in veselega...«

»Moj Bog, pa vendar ni umrl?« se je prestrašila Polona.

»Nič ni umrl, vsaj upam, da ni umrl. Od vseh svêtih je v mestu, z našim sta v šolah,« jo je pomiril Košana.

»Tako?« se je oglasil Tona. »Potemtakem je pa Gozdulja govorila le resnico.«

»Gozdulja?« sta vprašala zdaj obenem Košana in Košanka.

»Gozdulja, Gozdulja,« je potrdila Polona in začela na dolgo in široko pripovedovati, kdo je, kakšna je, kako ji je kradla medenke, kako je biló, ko sta dobila Tonca, ki je lepega dne izginil in ga je pomagala s svojim psom Črninom iskati in je potem rekla, da se je spremenil v polha, katerega je Tona v medenki izbežal in ubil. No, in da sta se potem vdala in prebolela izgubo, čeprav je biló njej hudo, a da pozabiti Tonca ni mogla. Večkrat da je sanjala o njem in vsakokrat tako, da je še živ. Pa da je prišla po vseh svêtih Gozdulja in povedala, da Tonca res še živi v Srednji vasi. Sama da ga ni videla, a s Črninom da sta ga zasledila. Zakaj da je prej govorila o polhu, v katerega naj bi se bil Tonca spremenil, ni hotela nič povedati. Tudi o tem je molčala, kako naj bi bil prišel v Srednjo vas.

»Hudirjeva baba, čarovnica je, čarovnica! Tonca se je ni zastonj bal in tista črna hudoba ni zastonj tako lajala in se zaganjala v koš, v katerem sem nesel Tonca, ko sem peljal Bernardka v mesto. O, Tonca je prebrisan! Saj je povedal, da ga je Gozdulja odnesla, a da ji je ušel.«

»Takooo?« sta se začudila Košanovemu pripovedovanju Tona in Polona.

»Tako, tako,« je nadaljeval Košana in menil, da prav misli, če sodi, da je Tonca coprnici izmaknil kakšne maže ali kaj podobnega, s čimer

se more zdaj sam napraviti nevidnega in druge tudi, kakor je njega, ki ga je celo ozdravil. In tudi Bernardka da je ozdravil in še graščaka...

»Jej, jej, jej...« se ni mogla načuditi Polona, ki je majala z glavo, tleskala z jezikom in še narahlo ploskala ves čas z rokama. Tudi Tona je majal z glavo in kar ni mogel verjeti, da prav sliši.

Košanka je medtem bila v kuhinji, kjer je pripravila kosilo, ki ga je za vse štiri prinesla na mizo. Med jedjo je dala še beseda besedo in tudi ona je povedala, kako je prišla Gozdulja k njim in izvlekla iz nje vse, kar je hotela izvedeti o Toncu.

»Sama bi ga rada spet dobila v svoje roke,« je menil Košana.

»O, potem je pa bolje, da ga nimava doma in da ga ni pri vas. V mesto k novim menihom, kjer, pravite, da hodi v šolo, si ne bo upala iti. Duhovnikov in vsega, kar je žeganega, se ogiba kakor hudič križa. Ne veste, kako je kričala in divjala s svojim psom, ko jo je ogovoril na tiho nedeljo tisti pobožni popotnik, ki je bil gotovo sam Kristus. Zakrknjeno srce je imela in ni hotela poslušati božjega opomina, da bi se poboljšala in začela živeti, kakor Bog zaukaže. Tonca naj se pa le uči, prav mu bo prišlo, kar bo znal,« je bila Polona zadovoljna in dejala, da sam Bog ve, kaj lahko še postane.

»Kaj naj postane, ko vendar kar tako ne bo mogel ostati v šolah, ko šole stanejo, in je še tak, da ga nikjer nič ni in bi ne bil za nobeno službo!« je ugovarjal Tona svoji ženi.

»Kar se šolanja tiče, Tona,« je rekel Košana, »ni treba imeti nobene skrbi. Vesta, če Tonca skrbi za druge in jim pomaga, bo znal tudi sam sebi pomagati in se ne zapusti. Vidita, čeprav ga ni tukaj, tudi vama lahko pomaga!« je pomembno poudaril in stopil izza mize proti skrinji.

»Kako?« sta oba vprašala in gledala za njim.

»Potrpita, kmalu izvesta,« je odgovoril Košana in odprl skrinjo ter segel vanjo.

Košanka se je smehljala, zakaj uganila je, kaj namerava mož.

Res, iz skrinje je izvlekel rejeno mošnjo, jo smeje se položil na mizo, s katere je žena pospravila posodo, in vprašal:

»Kaj je tu notri?«

»Denar, kajpak, čeprav je čudno, da bi ga pri kmečki hiši toliko imeli!« je menil Tona.

»Uganil si, denar je, a tak denar, kakršnega najbrž svoj živ dan še nisi videl. Iz Tončeve kovačnice je in zato si ga bomo naspol delili! Za nas in za vas ga bo dosti in ne bomo stradali, če bomo tudi roke križem držali!« je govoril Košana, odvezoval mošnjo, jo privzdignil in potem izsul zlatnike na mizo, kjer so prijetno zažvenketali.

»Oooo...!« sta strmela Tona in Polona.

In ko je Košana preštel zlatnike, jih je polovico odrinil pred Tona in Polono in rekel: »Tako, to je vajino in lepo spravita, kakor spravim jaz svojo polovico spet v mošnjo!«

Tona in Polona sta se branila, da je preveč, da ne bosta vedela kam s tolikim bogastvom, a Košana ni odnehal in morala sta zlatnike spraviti.

»Samo glejta,« ju je opozorila Košana, »da jih vama ne zavoha Gozdulja in jih ne spremeni spet v korenje, iz katerega jih je napravil Tonca!«

»Naj se le kdaj spet prikaže k naši hiši, ji že pokažem, da ne bo vedela, kje se je glava držil!« je stisnil Tona pest in zagrozil.

In potem so še govorili in ugibali, kaj še doživijo z Bernardkom in s Toncem, in šele pozno pod večer so se ločili kot najboljši prijatelji.

(Dalje.)

Jan Plestenjak

Voščilo za novo leto

Mamica moja, kaj naj ti dam?

Danes je novo leto

v sneg in mraz odeto,

mamica, kaj naj ti dam? ...

Joj, pa sem tako premišljevala,
zbirala, ugibala, kaj bi ti dala,
in sem spoznala, da nimam nič!

Pač! Ko boš šivala, ti bom pomagala
in s tabo bom vselej šla, kadar boš prala,
a ti, ti mi boš kruha dala,
da ti bo Tončka sladko zaspala.

Danes je novo leto

vse v sneg in v mraz odeto,

povej mi mamica, kaj naj ti dam?

Četrty modri

Božična pripovedka.

Po francoščini Fr. P.

Takrat, ko je imel priti na svet naš Odrešenik Jezus Kristus, je vladal v deželi med dvema morjema mogočni kralj Motokapak.

Kadar ni bil na vojni ali lovu, je bival v ogromni stopničasti piramidi, ki je bila obložena z zlatom in dragimi kamni. Tu je pil iz glinastih posodic kakao, poslušal prošnje svojih podložnikov in žrtvoval malikom. Sleherni dan se je povzpел na vrh piramide ter občudoval zasnežene vrhove gora in morje, ki se je svetilo v daljavi kot čisto srebro. Često se je zakasnil in ko je noč razpela svoja krila nad zemljo, je opazoval roje utrinkov, ki so brzeli po nebu kakor oblak kresnic.

Nekega večera je zapazil na zahodu novo zvezdo. Bila je svetla in ogromna, in kralj je mislil, da se je sonce ustavilo na svoji poti. Zvezda se je večala in večala, zjutraj pa izginila na istem mestu, kot se je prikazala. To se je ponavljalo vsako noč. Tedaj je sklical Motokapak svečenike in starešine svoje dežele ter jim dejal:

»V starih letopisih mojega kraljevskega rodu je rečeno, da ta čudežna zvezda napoveduje prihod novega Boga, tako mogočnega, da se mu bodo morali vsi drugi bogovi umakniti. Zato sem se odločil, da mu ponesem darila in ga poprosim zaščite in milosti.«